

Kale Avrupası Yaklaşımı Bağlamında Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Politikası'nın Analizi

Ayca Düzgel¹, Barış Özdal²

Öz

Avrupa Birliği (AB) üyesi devletler, 2. Dünya Savaşı sürecinde azalan emek gücünün yerini işgücü göçleriyle doldururlarken; Soğuk Savaş sonrası dönemde düzensiz göçlerin hedef devleti (ülkesi / bölgesi) olmuşlardır. Siyasi ve ekonomik nedenli bu kitlesel düzensiz göçler, devlet-merkezli klasik güvenlik anlayışını tartışmaya açarken üye devletler düzensiz göç sorununa yönelik ortak politikalar oluşturmak için çeşitli düzeylerde girişimlerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda çalışmada AB tarafından oluşturulmaya çalışılan ortak düzensiz göç politikaları, güvenlik odaklı Kale Avrupası yaklaşımı kapsamında analiz edilecektir.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Düzensiz Göç, Kale Avrupası, Güvenikleştirme, Kopenhag Okulu.

An Analysis of European Union's Irregular Migration Policy in The Context of The Fortress Europe Approach

Abstract

While the member states of the European Union (EU) filled the place of the decreasing labour force during the Second World War with labour migration, In the post-Cold War period, they became the target state (country/region) of irregular migration. While these irregular mass migrations for political and economic reasons brought the state-centred classical security approach to discussion, the member states made attempts at various levels to create standard policies for the irregular migration problem. In this context, the common irregular migration policies tried to be established by the EU will be analyzed within the scope of the security-oriented Fortress Europe approach.

Keywords: European Union, Irregular Migration, Fortress Europe, Securitization, the Copenhagen School.

1. Giriş

AB üyesi devletlerin günümüzdeki göç algısını belirleyen önemli olayların başında 20. yüzyılda yaşanan Dünya Savaşları gelmektedir. Bilindiği üzere özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası süreçte Batı Avrupa Devletleri, savaş sonrasında ekonomik alt yapısı büyük ölçüde tahrip olan Avrupa'nın

¹ **Sorumlu yazar/Corresponding author:** Ayca Düzgel, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Disiplinlerarası Göç Araştırmaları Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, aycaaduzgel99@gmail.com ORCID: 0000-003-3974-6398

² Prof. Dr. Barış Özdal, Bursa Uludağ Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi & Diploması Araştırmaları Derneği (DARD) Başkanı, barisozdal@gmail.com. ORCID: 0000-0001-5460-6655

yeniden inşası için rotasyon esasına dayanan iş gücü göçlerine öncelik vermişlerdir. Fakat ilerleyen süreçte gerek doğal nüfus artışının istenilen seviyeye ulaşamaması gerekse 1973 Ekonomik Krizi'nin etkileri neticesinde söz konusu göçmenler kalıcı hale gelmiş ve bu durum çeşitli sosyal ve siyasi sorunları da beraberinde getirmiştir.

1991 yılında ise AB üyesi devletlerin göç politikalarında bir kırılma yaşanmıştır. Zira Soğuk Savaş'ın sona ermesi uluslararası konjonktürde değişimlere yol açarken Avrupa'ya yönelen göçlerin niteliği de değişmiştir. Büyük ölçüde siyasi nedenlerle yapılan bu yeni kitlesel göçler, üye devletlerin göç politikalarını daha karmaşık ve çok boyutlu hale getirmiştir. Bu sebeple Soğuk Savaş sonundaki dönem Stephan Castle ve Mark Miller tarafından "göçler çağı" olarak tanımlanmıştır. Ancak önemle belirtmek gerekmektedir ki Soğuk Savaş'ın bitişi yalnızca göçleri karmaşık bir yapıya büründürmemiş; aynı zamanda küreselleşmenin etkisini de tartışmaya açmıştır. Genel ve soyut olarak belirtirsek küreselleşmenin etkisiyle ulaşım ve teknolojinin gelişmesi tüm dünyaya sirayet etmiş, mal ve hizmetlerin dolaşımı, yatırım, kültürel etkinlikler ve hatta fikirler gibi farklı unsurların sınırları aşarak serbest dolaşımını sağlamıştır.

Yukarıda ismen belirttiğimiz tüm unsurlar, uluslararası ilişkiler teorilerinin de göçe bakışını farklılaştırmış ve özellikle Kopenhag Okulu yaklaşımı bağlamında genişletilmiş güvenlik anlayışını ön plana çıkarmıştır. Zira Soğuk Savaş öncesinde hâkim olan devlet-merkezli güvenlik anlayışına eleştirel ve yenilikçi bakış açısıyla yaklaşan Kopenhag Okulu teorisyenleri, bir sorunun "gerçek bir güvenlik tehdidi" olup olmadığını sorgulamak yerine, bu durumu çerçeveleyen söylemin nasıl inşa edildiğine odaklanmışlardır. Böylelikle klasik güvenlik anlayışı eleştirilirken, askeri güvenlik alanı dışındaki konu ve olgularında güvenlik unsuru olabileceği kabul görmeye başlanmıştır. Özellikle AB nezdinde değerlendirdiğimizde, güvenliğin algısının ve öznesinin değişmesi bağlamında sınır geçirgenliğinin artması ve göçlerin de birer güvenlik meselesi haline gelmesine yani göçün (göçlerin) güvenleştirilmesine sebep olmuştur. Bakış açısının değişimi ise AB'nin sınırlarını kuvvetlendirmesine, düzensiz göçle mücadelesinde stratejik politikalara odaklanmasına ve üçüncü devletlere daha fazla sorumluluk yüklemesine yol açarken, Kale Avrupası fikrinin de güçlenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda çalışmada AB tarafından oluşturulmaya çalışılan ortak düzensiz göç politikaları, güvenlik odaklı Kale Avrupası yaklaşımı kapsamında analiz edilecektir.

2. Göçün güvenleştirilmesi

Hemen hemen bütün analiz seviyeleri açısından en önemli varoluşsal ihtiyaç, güvenlik olmuştur. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de temel (fizyolojik) ihtiyaçlarımızın hemen ardından güvenlik ve korunma ihtiyacı gelmektedir (Heywood, 2018: 476). Birey seviyesinde kendini öne çıkaran bu ihtiyaç, analiz düzeyi arttıkça aynı şekilde toplum, devlet ve ulus üstü seviyelerde de kendini hissettirmektedir (Emir, 2021: 280). Soğuk Savaş sonrası dönemde hızla gelişen Kopenhag Okulu da güvenlik kavramının değişen ruhuna önemli katkılarda bulunmuştur.

Genel hatlarıyla hatırlatmak gerekirse Kopenhag Okulu, Ole Waever ve Barry Buzan önde gelen temsilcileri olmak üzere, Jaap de Wilde, Morten Kelpstrup, Elzbieta Tromer ve Pierre Lemaitre gibi önemli bilim insanları tarafından 1985'de Kopenhag Üniversitesi bünyesinde kurulan "Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi"nde güvenlik üzerine çalışmalar yapan bir gruptur. Huysmans'a göre okulun iki motivasyonu şu şekildedir: Kopenhag, güvenliği dar kapsamlı boyutundan -askeri ve siyasi- kurtarıncı; kavramı tutarsızlıktan da korumaya çalışmaktadır (Huysmans, 479). Özellikle okulun mihenk taşları olan Barry Buzan ve Ole Waever "Avrupa Güvenliği'nin Askeri-Olmayan Boyutları" başlıklı projenin hayata geçirildiği tarihten itibaren uluslararası güvenlik çalışmaları açısından akademik yazınına üç temel katkıda bulunmuştur: "güvenleştirme/güvenlik-dışlaştırma", "sektörel güvenlik analizi" ve "bölgesel güvenlik kompleksleri".

Daha geniş bir biçimde belirtirsek Kopenhag Okulu teorisyenlerinden Ole Waever'e göre güvenlik, olası bir güvenlik tehdidinin varlığı karşısında tedbir amaçlı önlemlerin alınma durumudur. Güvensizlik ise yine bir tehdidin var olduğu ancak tehdidi önleyecek herhangi bir tedbir alınmama durumudur (Waever, 1995: 7). Bu duruma göre tehdidin olmadığı yerde güvenlikten bahsetmek de uygun olmayacaktır. Waever, her konunun güvenlik sorunu olmasını engelleyen güvenikleştirme yaklaşımı için "*sadece balık tutmayı sağlayacak ama yüzen her şeyi yakalamayacak özel bir ağ*" (Akgül-Açıkmeşe, 2016: 253) benzetmesinde bulunmuştur. Uluslararası İlişkiler disiplininin yerleşik kuramlarına karşılık gelen bu yeni güvenlik kavramı, ana-akım kuramların devlet merkezli bakış açılarıyla da açıklanamayacak kadar geniş kapsamlıdır (Özlem, 2021: 66). Okul'un önemli teorisyenlerinden Barry Buzan ise Soğuk Savaş sürecinin yaşattığı nükleer ve askeri takıntılar sonucunda ortaya çıkan dar kapsamlı güvenlik anlayışı, bu anlayışın doğurduğu tatminsizliği açıklamak için "*Güvenli hale getirilen nedir/kimdir?*", "*Hangi tehditlere karşılık gerçekleşir?*" ve "*Hangi araçlarla?*" (Baysal, Lüleci, 2015: 68) sorularına alternatif yaklaşımlar getirmiştir.

Barry Buzan ise geleneksel güvenlik anlayışının yetersizliğine karşılık klasik güvenlik anlayışını genişleterek güvenliği beş sektörde tanımlamaktadır. Bu sektörler "*Askeri*", "*Politik*", "*Toplumsal*", "*Ekonomik*" ve "*Çevresel*" güvenlikten oluşmaktadır. Bu beş güvenlik sektörü askeri-siyasi güvenlik anlayışının tekel yapısını kırmış fakat önemini yitirmeden politik, çevresel, ekonomik ve toplumsal alanlarda da ortaya çıkan yeni tehdit unsurlarının daha geniş perspektiften ele alınmasını zorunlu kılmıştır (Özlem, 2020: 559-560). Güvenlik sektörlerinin amacı aslında deneysel bir varlığı olmayan ancak olası durumlarda basitlik sağlamak amacıyla kullanılan analitik araçlardır (Akgül-Açıkmeşe, 2022).

Genel hatlarıyla değinmek gerekirse askeri güvenlik, devletlerin birbirlerine yönelik algı ve savaş kabiliyetlerini ele alırken siyasi güvenlik onlara meşruluk kazandıran ideolojilerine odaklanmaktadır. Çevresel güvenlik ise yalnızca "*insan*" üzerinde durmaz tüm canlılara değinerek onların yaşamlarını sürdürmesi üzerine yoğunlaşır. Ekonomik güvenlikte devletin gücü ve refahı için gerekli olan finans ve kaynaklara vurgu yapılmaktadır. Toplumsal güvenlikte ise toplumların kendi ulusal kimliklerini korumaları ve bu yapılar da meydana gelebilecek dönüşümler incelenmektedir (Özdemir, 2020: 252). Göçlerin, toplumsal kimlik ve kültür üzerinde doğrudan tehdit içerebilecek etkilere sahip olması sonucundaysa toplumsal güvenlik ve "*güvenikleştirme*" kavramları göç çalışmalarında daha çok kullanılmaya başlanmıştır.

Kopenhag Okulu ile özdeşleşen ve Waever'in öncüsü olduğu güvenikleştirme kavramı, geleneksel güvenlik anlayışının duvarlarını yıkan ve aynı zamanda geniş güvenlik gündeminin sakıncalarını ve de ihtiyaçlarını harmanlayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre güvenlik bir söz-edimdir (speech act). Daha açıklayıcı bir ifadeyle belirtmek gerekirse, bir sorunu güvenlik tehdidi sayabilmemiz için, bu sorunun yetkili aktörler tarafından bir tehdit olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Söz konusu algısal tanımlama değişimi, askeri güvenlik alanının dışında kalan konuların da güvenliğin bir unsuru olarak değerlendirilmesini mümkün kılmıştır (Özlem, 2020: 560). Bu bağlamda, siyasi olmayan bir konuyu, güvenikleştirme söylemi haline getirecek olan aktörün, bu söylemi siyasi gündemin merkezine konumlayarak konuyu tehdit olarak göstermesi gerekmektedir. Zira bu yeni söylem risk alanı ve tehlike seviyesi bakımından en kritik seviyededir ve derhal önlem alınmalıdır (Emir, 2021: 273). Basit bir örnekle açıklamak gerekirse COVID-19 salgınının tüm dünyada uyandırdığı tehdit algısının sağlık alanında güvenikleştirmelere meşruiyet kazandırıldığını ileri sürmek mümkündür. Zira devletlerin güvenlik kuvvetlerinin COVID-19 ile mücadele kapsamında sokaklarda devriye gezmeleri ve halkı tedbirlere uymaları konusunda uyarmaları hem güncel hem de konunun nasıl öncelikli hale getirildiğinin iyi bir örneğidir.

Çalışma başlığımız kapsamında açıkladığımızda, Soğuk Savaş sonrası dönemde göçlerin terör ve suç olaylarıyla ilişkilendirilerek güvenlik meselesi haline dönüşmesi, bu durumun göç eden kişi veya

kişiler ile yerli halk arasında sosyal çatışmalara sebep olması, siyasilerin söylemlerinde göçmen karıştılgına yer vererek göçü bir seçim aracı olarak kullanması gibi farklı birçok etken göçün güvenikleştirilmesine sebep olmuştur. Sınır geçirgenliğinin artması öncesinde göçün güvenlik meselesi haline gelmesine, sonrasında ise güvenlik ve göç olgularının birbirlerini besleyerek günümüze kadar gelmesine sebep olmuştur. Bu süreç üç ana unsur etrafında toplanmaktadır: referans nesnesi, güvenikleştirilen aktör ve dinleyiciler. Bu süreçlerin kamuoyu tarafından da beslendiği takdirde güvenikleştirme tamamlanmış olacaktır. Bu sebeple, siyasilerin söylem analizlerinin ön planda olması, güvenikleştirme açısından başlıca ele alınan yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. William Shakespeare'in Macbeth oyununda yer alan *"ve hepiniz bilirsiniz ki güvenlik ölümlülerin baş düşmanıdır"* repliği ise bizce göçmenlere yönelik söylemlerin temelini yansıtan iyi bir örnektir.

3. Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Politikası'nın tarihsel gelişiminin ana hatları

7 Şubat 1992'de Avrupa Toplulukları üyesi devletlerin temsilcileri tarafından imzalanan ve 1 Kasım 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile kurulan AB, bütünleşme açısından incelediğimizde ulus-devlet yapısından daha ileri boyuttadır ve yetki kullanma yetkisi açısından bazı alanlarda supranasyonal karaktere sahiptir. (Özdal, 2020: 117)

Tarihsel açıdan bakıldığında 1980'den itibaren artan göçmen ve sığınmacı sayısı ile mülteci sorunu, AB üyesi devletleri ortak bir politika belirlemeye yönlendirmiştir. Bu bağlamda Roma Antlaşması ve daha sonra yapılan 1612/68 sayılı tüzüğün ardından yayımlanan White Paper (Haziran 1985) ve Avrupa Tek Senedi'nin (1987) ilgili hükümleri ile hükümetler arası yeni bir iş birliğine gidilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Konuyla ilgili ilk somut adım ise 1990 yılında Göç Konseyi'nin hazırladığı ve 12 üye ülke tarafından imzalanan Dublin Konvansiyonu'nun yapılmasıdır. 1990'ların ilk yıllarında Yugoslavya ile SSCB'nin parçalanması ve iki Almanya'nın birleşmesi sonrasında ise AB'ye 1.3 milyon göçmenin gelmesinin hemen ardından gerek Schengen Anlaşması'nın gerekse Maastricht Antlaşması'nın ilgili düzenlemeleri ile göç ve iltica konuları müktesebat içine alınmıştır. Söz konusu bu düzenlemeler ile üye devletlerin, ortak bir göç politikasının AB'nin ortak çıkarlarına uygun olduğuna karar verdikleri ve gelecekte göç konusunu hükümetler arası işbirliği niteliğinden çıkarılıp, ortak bir Birlik politikası haline getirilmesi hususunda da anlaştıkları görülmektedir. (Özdal, 2021: 269-270)

Bu süreçte AB'nin 2004 genişlemesi Orta ve Doğu Avrupa Devletleri'nde bulunan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti şebekelerinin de Birlik bünyesine girmesine yol açmış ve düzensiz göçle mücadele konusuna yeni bir boyut kazandırmıştır. (Kale, 2017: 610). Zira sınır aşan güvenlik problemi olarak da tanımlanan bu suçların düzensiz göçlere neden olduğu değerlendirilerek, konu güvenikleştirilmiştir.

Bu konudaki en önemli ilk gelişme ise 1999'da Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, konuyla ilgili gerekli anlaşma tabanlı yetkilere sahip olan Avrupa kurumlarının, üye devletler arasında ortak bir göç, sığınma ve mültecilik mevzuatının oluşturulması hususlarında çalışma yapmaya başlaması olmuştur. Özellikle Tampere Zirvesi'nde (Aralık 1999) alınan kararlar doğrultusunda Komisyon hem mülteciler hem de göç konularında söz konusu ortak politikaların oluşturulması için bir yaklaşım belirlemiş ve düzensiz göçleri zorlaştırılan politikalar (yasal başvuru ve kabul süreçlerinin uzaması, vize politikaları vb) uygulanmaya konmuştur. (Özdal, 2021: 270-271; Reçber, 2021: 335-336)

Bu bağlamda 1999'dan itibaren AB'nin sınır güvenliğini arttırması *"Kale Avrupası"* (Geddes, 2008) tartışmalarını da arttırmıştır. 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları ise AB'nin göçe yönelik güvenlik odaklı politikalar geliştirmesinde ve düzensiz göçü önlemeye yönelik tedbirler almasında büyük bir etki doğurmuştur. Zira hem organize suçların hem de terör faaliyetlerinin göçmenlerle ilişkilendirilmesi

yoğun olarak güvenlik odaklı ele alınmış, düzensiz girişlerin yanı sıra düzensiz kalış ve çıkışları da eleştirilmeye başlanmıştır.

2015 yılı itibariyle de Akdeniz'den AB sınırlarına illegal yollarla giriş yapmaya çalışan 1.822.337 (FRONTEX, 2016) düzensiz göçmenin tespit edilmesiyle düzensiz göçle mücadeleye hız verilmiştir (Yılmaz, 2020: 275). Çünkü istatistiki veriler çerçevesinde değerlendirdiğimizde 2015 yılına ait olan rakamlar 2010 ve 2014 yılları arasındaki toplam düzensiz göçmen sayısının yaklaşık 14 katıdır ve 2015 yılında AB'ye illegal yollarla girmeye çalışan düzensiz göçmenlerin sayısı 2016 yılında ciddi bir düşüş yaşamıştır.

11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'nın ardından Avrupa'da yaşanan Madrid ve Londra, İstanbul, Paris ve Brüksel saldırıları da konu kapsamında ki önemli kırılma olup, 2015 – 2016 yıllarında yaşanan mülteci krizi öncesinde AB'nin göç yönetimindeki tutumunu etkilemiştir.

Genel ve soyut olarak belirttiğimiz tüm bu gelişmeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise Eylül 2020'de Avrupa Komisyonu'nun açıkladığı “Yeni Göç ve İltica Paktı (New Pact on Migration and Asylum)” ile AB göç politikalarında yeni temel öncelikler belirlenmiştir. Fakat daha çok sınırların güçlendirilmesi, geri dönüş politikalarına odaklanması ve AB dış sınırlarında yer alan kaynak ve transit ülkelere daha fazla sorumluluk yüklenmesi üzerinde yoğunlaşan ve güvenlik odaklı bakış açısının bir yansıması olarak Kale Avrupası'nı iyice güçlendiren Pakt, bu yönüyle eleştiriye açıktır (Özdal, Vardar Tutan, 2021: 297-298).

4. Kale Avrupası Yaklaşımı

Yukarıda aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Schengen Anlaşması'nın 1985'de yürürlüğe girmesinden itibaren literatürde kullanılmaya başlanan Kale Avrupası (Fortress Europe) yaklaşımı AB'nin dış sınırlarını güçlendirerek üçüncü devlet vatandaşlarının³ ve göçmenlerin Birlik sınırlarına girişlerini zorlaştırılmasını eleştirmek amacıyla geliştirilmiştir.

Süreç içerisinde AB üyesi devletlerinin her birinin siyasi, ekonomik ve coğrafi yapı ve yaklaşımları farklılık gösterdiğinden dolayı güvenlik konusundaki zafiyetleri kaygılarıyla birleşerek Kale Avrupası yaklaşımını etkilemektedir (Adıgüzel, 2020: 140). Zira AB'nin yaşadığı güvenlik kaygıları ilk olarak yasal göçmen işgücünü, özellikle ekonomik kriz zamanlarında uyguladığı geri gönderme politikalarını da belli etmiştir. Bu süreç içerisinde göçmenlerin entegrasyon problemleri yaşamaları, nitelsiz-vasıfsız işgücüne ihtiyaç olmaması, dünyanın birçok yerinde göçmen temelli olduğu bilinen suç olaylarının yaşanması gibi sebeplerden dolayı AB göçmenlere kapılarını kapatma yoluna girmiştir. Schengen Antlaşması'yla iç sınırların kaldırıp dış sınırlarda kontrollerin kuvvetlendirmesi ise AB'nin dış dünyadaki imajını da etki etmiş ve yükselen Kale Avrupası yaklaşımı da bu kapsamda devreye sokulmuştur (Kaya, 2013).

2000'li yıllara geldiğimizde AB üyesi devletlerde, düzensiz göçmenler ve hatta mültecilik statüsüne sahip olan kişiler insani yaklaşımdan ziyade siyasi alanlarda partilerin seçim vaatlerinde kullandıkları bir koz haline gelmiştir. Özellikle aşırı sağ partilerin göçmenleri bir tehdit olarak algılayan söylemleri, kamuoyları üzerinde ciddi bir toplumsal güvenlik kaygısı yaratmaktadır. Örneğin 2015'de Polonya'da yapılan Parlamento seçimlerini AB karşıtı Hukuk ve Adalet Partisi kazanmıştır. O dönemde Avrupa'da yaşanan göçmen krizi, seçimlerden önce en çok tartışılan konulardan biri olurken bu durumu bir seçim aracı olarak kullanan muhalefet, hükümetin yaklaşık 7.000 sığınmacı alma kararına sert tepki göstermiştir. Muhalefet Partisi lideri Jarosław Kaczyński “göçmenler hastalık ve mikrop

³ Ülkenin tüzel kişiliği olmaması sebebiyle vatandaşın da olması söz konusu değildir. Devletin ise tüzel veya hukuku kişiliği bulunmakta ve ülke devletin yalnızca kurucu öğelerinden biri olabilmektedir. Bu nedenle “üçüncü devlet vatandaşı” tümcesini kullanmak uygun olacaktır.

getirebilir” diyerek, devletlerin iç politikalarında bunu kendi çıkarlarına yönelik kullandığını özetlemektedir (BBC, 2015).

Avrupa’da göçün güvenleştirilmesi ve bir tehdit olarak algılanması ise hiç şüphesiz bir süreç içinde olmuştur. Daha önce de belirttiğimiz üzere 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları’nın ardından Avrupa’da yaşanan saldırılar, 2015 – 2016 yıllarında yaşanan mülteci krizi öncesinde AB’nin göç yönetimindeki tutumunda belirleyici olmuştur. Daha geniş bir biçimde belirtirsek, Avrupa’da art arada gerçekleşen terör saldırıları ve bu saldırıların göçmenlerle ilişkilendirilerek her bir göçmenin terörist imajına sokulması, MENA bölgesinde Arap Baharı sürecinin yarattığı düzensiz kitlesel göçler, son olarak da göçmen karşıtı söylemleriyle yükselişe geçen radikal sağ partiler güvenleştirilme sürecinin temel unsurlarıdır.

Ayrıca gerek ABD gerekse AB’de yaşanan terör saldırıları her iki aktörün güvenlik politikalarını yakınlaştırırken (Şahal Çelik, Şemşit, 2019: 287) ABD’ye giriş yapan herkesin parmak izinin alınmasına yönelik sisteme benzer bir yapı oluşturan EURODAC (*Automated Fingerprint Identification System*) Sözleşmesi yürürlüğe girmiştir. Parmak izi tanıma sistemi olarak bilinen EURODAC, Birliğin güvenliğini sağlayan destekleyici bir mekanizmadır. Genel anlamda, sığınmacıları ve düzensiz göçmenleri tespit etmek amacıyla kullanılan bir parmak izi veri tabanıdır. (European Commission, 2022)

Diğer bir uygulama ise Yolcu İsim Kayıt Sistemi (Passenger Name Records / PNR)’dir. PNR aracılığıyla sınırdan geçen herkesin 34 farklı verisi kayıt altına alınmaktadır. (ec.europa.eu, 2022) Hiç şüphesiz oluşturulan bu uygulamaların ortak amacı hem düzensiz göçle hem de terörizmle mücadele etmektir. Fakat literatürde ve kamuoylarında çok sık eleştirildiği üzere bu uygulamalar tüm göçmenleri potansiyel bir suçlu veya terörist gibi lanse etmekte ve aynı zamanda göçün güvenleştirilmesine hizmet etmektedir.

Fakat AB’nin düzensiz göçle mücadele kapsamında uyguladığı Kale Avrupası yaklaşımı, göçmenleri yıldırılmamış ve yeni göç rotaları açılmıştır. Bu bağlamda iki önemli yeni göç rotasını analiz etmek yerinde olacaktır: Orta Akdeniz Rotası ve Doğu Akdeniz Rotası.

Tarihsel süreç içerisinde Akdeniz’i geçerek Avrupa’ya ulaşmak isteyen göçmenlerin ilk tercihlerinden birisi her zaman İtalya’nın Kuzey Afrika’ya en yakın kara parçası olan Lampedusa Adası olmuştur. Özellikle Libya ve Tunus’tan yola çıkan düzensiz göçmenler, Akdeniz üzerinden önce İtalya’ya sonra da Avrupa’nın diğer bölgelerine ağırlıklı olarak da Kuzeybatı Avrupa’ya ulaşmak istemektedirler. Fakat coğrafi özellikleri nedeniyle Lampedusa Adası’na ulaşmak sanıldığı kadar kolay olmadığı için maalesef birçok düzensiz göçmen kıyıya varmadan hayatını kaybetmiş veya hayatını kaybetmesine göç yumulmuştur. Lampedusa Adası bu yönüyle bir simge haline gelmiş ve düzensiz göçmenler için ilk durak mı yoksa hayatlarının son durağı mı tartışmalarına konu olmuştur.

İtalya’nın haricinde düzensiz göç hareketlerine sahne olan bir diğer devlette Yunanistan’dır. Doğu Akdeniz Rotası üzerinde yer alan Yunanistan aynı komşusu Türkiye gibi AB sınırlarına girmek isteyen düzensiz göçmenlerin her zaman tercih ettiği ana güzergahlardan oluşturmuştur. Doğu Akdeniz Rotası’nda yaşanan göçmen krizinin simgesi ise Suriye uyruklu Aylan Bebek’tir. Hatırlanacağı üzere Yunanistan’ın Kos Adası’na yasadışı yollarla geçmek için bindiği botun batması sonucunda Aylan Bebek’in cansız bedeni Türkiye kıyılarına vurmuş ve tüm dünyada bu görüntüler büyük bir tartışma yaratmıştır. Suriye uyruklu düzensiz göçmenlerin temel argümanları incelendiğinde, *“Geleceğimi görmek için Avrupa’ya geçmek istiyorum”, “Avrupalılar vicdanlı ve insan haklarına saygılılar”* gibi söylemlerle çok sık karşılaşılmaktadır (ybhaber.com, 2022). Elbette bu söylemler AB sınırlarına varana dek sürmektedir. Zira tüm risklerine rağmen AB sınırlarına girmelerinden sonra adeta *“kapısız bir kaleyle”* karşılaşmaktadırlar.

Kapısız bir kaleyle karşılaşma metaforu yalnızca Yunanistan ve İtalya üzerinden gerçekleşmemektedir. Güncel bir örnekle açıklamak gerekirse Polonya-Belarus Sınırı'nda yaşanan gerginliğin ulaştığı boyuttan bahsedilebilir. Sınırdaki güvenlik güçlerinin arttırılması ve sınıra tel örgüler örülerek göçmenlerin geçişine izin verilmemesi, göçün bir tehdit olarak görülmesinden yani güvenlikleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu güncel göç krizinin bizlere verdiği mesaj ise düzensiz göçmenlerin olumsuz kamuoyu algısı veya göçmen karşıtı söylemlere karşılık canlarını kaybetmek pahasına vazgeçmeyecekleridir. Fakat AB'de düzensiz göçle mücadelesine geliştirdiği bir dizi özel teknolojiyle (yapay zekâ, hava gözetleme araçları, sensör ve kameralar, gözetim merkezleri ve caydırıcılar) devam edeceğini uygulamalı olarak bizlere göstermektedir (The Guardian, 2021).

5. Sonuç

21. yüzyıl doğası gereği devletlerin güvenlik ve göç algularını da değiştirmiştir. 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları ile konuşulmaya başlayan güvenlik ve göç ilişkisi, devletlerin iç ve dış politikalarına da sirayet etmiştir. Bu doğrultuda, uluslararası düzeyde düzensiz göç tanımlanmış ve güvenlikleştirilen bir olgu olarak karşımıza çıkarılmıştır. Gelişmiş ekonomik seviyelerinden dolayı çekici özelliklere sahip olan AB üyesi devletler; öncesinde Arap Baharı sürecinde ciddi bir göç akınıyla karşılaşmış, sonrasında Suriye İç Savaşı'yla söz konusu göçler tepe noktasına ulaşmıştır. Bu durum karşısında AB üyesi devletler bir yandan kendi aralarında ortak bir göç politikası ve göç diplomasisi yaratmaya çalışırken diğer yandan da Birlik sınırları dışında kalanları ötekileştirerek, düzensiz göçle mücadele etmeyi tercih etmişlerdir.

Ekseriyetle kara ve deniz yolları kullanılarak düzensiz göçlerin gerçekleşmesi ise Kale Avrupası yaklaşımının daha çok tartışılmasına neden olmuştur. Zira göç ve güvenlik ilişkisinin kurulması, göçün bir tehdit olarak algılanmasına ve buna yönelik savunma politikalarının kuvvetlendirilmesine sebep olmuştur. Bu amaçla kurulan FRONTEX'de sınır güvenliğini sağlamak amacıyla gerek teknolojik kabiliyetler gerekse personel sayısı olarak her geçen gün daha da güçlendirilmektedir. Göçmenlerin geri gönderilme süreçlerinde üçüncü devletlerle daha yakın iş birlikleri sağlanması ve daha AB sınırlarına ulaşmadan korunmaya muhtaç göçmenlere yardım edilmesinin hedeflenmesi ise eleştirilerin odağında yer almaktadır. Zira AB teorik ve pratik düzlemde, insan haklarına saygı ile düzensiz göçle mücadelede tercih ettiği uygulamalar arasında sıkışmış durumdadır.

Ayrıca Avrupa'da yükselen aşırı sağ ve popülist söylemlerinde insan haklarının tam anlamıyla uygulanmasına imkân tanımadığı unutulmamalıdır. Çünkü söz konusu palyatif politikalar kısa vadede etkili gibi gözükse de uzun vadede AB'nin çözümsüz bir döngüye girmesine de yol açabilir. Diğer bir deyişle, düzensiz göçü bir tehdit olarak algılayan söylemlerden ve sınırları kuvvetlendirmekten vazgeçilerek, kaynak ülkelerde refahı ve güvenliği sağlamayı amaçlamak hiç şüphesiz daha insanlı ve kalıcı sonuçlar yaratacaktır.

Ayrıca unutulmamalıdır ki AB'nin uygulamaya koyduğu göç politikaları ve kullandığı birtakım teknolojiler düzensiz göçü engellememiş aksine insan ticareti şebekelerinin ve göçmen kaçakçılığının artmasına yol açmış, bir nevi suça teşvik etmiştir. Kale Avrupası yaklaşımı ise düzensiz göçmenleri caydırmaktan ziyade, daha ölümcül yollara başvurmalarına sebep olmuştur. Bu nedenlerle, bizce AB'nin bir an önce Kale Avrupası yaklaşımını terk etmesi ve göçü yöneten, normalleştiren ve Avrupa değerleri ile uyumlu bir ortak göç politikası oluşturması elzemdir.

Kaynakça

Akgül-Açıkmeşe, S. (2020). Kopenhag Okulu, <http://www.secopedia.org/kopenhag-okulu/> (Erişim Tarihi 20.01.2022)

- Akgül-Açıkmeşe, S. (2014). Güvenlik, güvenlik çalışmaları ve güvenikleştirme, Balta, Enver(Ed.), *Küresel siyasete giriş: Uluslararası ilişkilerde kavramlar, teoriler, süreçler*, 3, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2020). *Göç sosyolojisi*, 4, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Baysal B. & Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag okulu ve güvenikleştirme teorisi, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 22(11), 61-69.
- BBC News, "Polonya'da AB Karşıtı Hukuk ve Adalet Partisi'nin Seçim Zaferi", https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/10/151026_polonya_secim (Erişim Tarihi 15.12.2021)
- Emir, M. (2021). Yirminci yıldönümünde 11 eylül: Kopenhag okulu çerçevesinde ABD iç ve dış politikasının değerlendirilmesi, *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 3(3), 276-306.
- European Commision, EURODAC, https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/eurodac_en (Erişim Tarihi 21.01.2022)
- European Commision, Passenger Name Record-PNR, https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/law-enforcement-cooperation/passenger-name-record-pnr_en (Erişim Tarihi 21.01.2022)
- FRONTEX, Risk Analysis for 2016, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf (Erişim Tarihi 20.01.2022)
- Geddes, A. "Immigration and european integration: Towards fortress europe?", Manchester: Manchester University Press.
- Heywood, A. (2018). *Küresel Siyaset*, 5, Ankara: BB101 Yayınları.
- Huysmans, J. (1998). Revisiting copenhagen: Or, on the creativ development of a security studies agenda in europe, *European Journal of International Security*, 4(4), 479-505.
- Kale, B. (2017). Nüfus hareketleri ve göç, Kardeş, Şaban; Balcı, Ali (Ed.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 7, İstanbul: Küre Yayınları.
- Kaya, A. (2013). Avrupa Birliği hakkında merak ettikleriniz, *Avrupa Birliği'ne Giriş*, İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Özdal, B. (2020). *Avrupa birliği siyasi bir cüce, askeri bir solucan mı? ortak dış politika ve güvenlik politikası ile ortak güvenlik ve savunma politikası oluşturma süreçlerinin tarihsel gelişimi*. Bursa: 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları.
- Özdal, B. (2021). Avrupa Birliği'nin göç politikası ve istihdam stratejisi bağlamında Türkiye'nin tam üyelik süreci, Özdal, Barış (Ed.), *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları.
- Özdal, B. & Vardar Tutan, E. (2021). Avrupa Birliği'nin düzenli göç politikası'nın Türkiye'ye etkileri, Özdal, Barış (Ed.), *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları.
- Özlem, K. (2021). Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımı ve göçün güvenikleştirilmesi meselesi, Özdal, Barış (Ed.), *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*, 2, Bursa: Dora Yayınları.
- Özlem, K. (2020). Göçün güvenikleştirilmesi bağlamında Bulgaristan'ın suriyeli göçmenlere yönelik politikası, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 35(16), 555-594.
- Palta, M. & Özdal, B. (2020). Kopenhag Okulu'nun güvenlik anlayışı bağlamında soğuk savaş sonrası dönemde balkanların güvenliğinin analizi, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), 249-269.
- Reçber, K. (2021). Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Avrupa Birliği arasında akdedilen geri kabul anlaşması'nın yaratabileceği sonuçların analizi, Özdal, Barış (Ed.), *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*, 2, Bursa: Dora Yayınları, ss. 333-346.
- Şahal-Çelik, D. & Şemşit, S. (2019). Kale avrupalı yaklaşımı ve düzensiz göç, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15(2), 279-294.
- The Guardian, "Fortress Europe: The Millions Spent on Military-Grade Tech to Deter Refugees", <https://www.theguardian.com/global-development/2021/dec/06/fortress-europe-the-millions-spent-on-military-grade-tech-to-deter-refugees> (Erişim Tarihi 22.01.2022)

Waeber, O. (1995). Securitization and desecuritization, LIPSCHUTZ Ronnie D. (ed.), *On security*, New York: Columbia University Press.

YB Haber, "Sığınmacılar Direniyor: Gitmiyoruz", https://www.ybhaber.com/haber/siginmacilar-direniyor-gitmiyoruz_h8024.html (Erişim Tarihi 22.01.2022)

Yılmaz, S. (2020). *Avrupa Birliği ve Teritoryalite: Birlik Mekanının Teritoryalleşmesi ve içerişi dışarıyı ayırımı*, Bursa: Dora Yayınları.

Summary

Many studies today show that migration is from impoverished countries to advantageous countries. However, this situation also causes an increase in irregular migration. The subject we focus on in this study will be the security-oriented policies implemented by the European Union for irregular migration. The study consists of three main titles:

1. The Securitization of Migration
2. Outline of the Historical Development of the Irregular Migration Policy of the European Union
3. Fortress Europe Approach

When the dominant structure of the Cold War came to an end, the transformation in many areas was also reflected in the migration and security phenomena. As considered different phenomena during the war, migration and security started to work together with the new global world order that emerged after the Cold War. As a result of this, "immigration" is securitized.

In the first part, the Securitization of Migration is examined. Broad security agendas were discussed, apart from the purely military problems of security studies and the state-centred perspective. It has now been understood that phenomena such as migration will also cause security problems.

In the second part, The Outline of the Historical Development of the Irregular Migration Policy of the European Union is discussed. After the 1950s, European states prepared the ground for migration with their own hands. However, it implemented new border policies when it could not stop the migration. After the Cold War, there was a negative perception of immigration. Migrant smuggling and human trafficking issues have been included in irregular migration.

In the last section, we discussed the effect of the relationship between migration and security on The Fortress Europe Approach, along with examples. The perception of migrants as terrorists due to the terrorist attacks in Europe has created fear among the local people. This situation led to the use of migrants as a political tool. Islamophobic approaches increased, and populist rhetoric advocating xenophobic views increased their influence. As a result, the European Union has strengthened The Fortress Europe Approach by actively using all these factors.